

A várhegy K-i oldalán a természetes sziklafelszín több mint 2,5 m mélyen sem találtuk meg, a terepszint itt K felé erősen lejt. A legmélyebben lévő réteg erősen kevert, késő Árpád-kori kerámiával keltezhető feltöltés volt, az ezen lévő rétegekbe egy-egy Árpád-kori objektum mélyült: cölöplyukak és egy sövénykerítéssel kerített habarcsterítés kis részlete. A különféle rétegek leletanyaga nem különbözött, sok állatcsontot és késő Árpád-kori kerámiát tartalmaztak. A terület régészeti jelenségei ettől a kápolna Ny-i falának belső oldalán tértek el, ahol egy jelentős pusztulás rétegeit, elplanírozott maradványait találtuk.

A 8. réteg a késő Árpád-koriak közül az utolsó volt, amelybe egy kőépület U-alakban megtört vonalú alaprajzzal felépített falait ásták. A fal a hajó Ny-i felében a mai kápolna É-i fala mellett került elő, K-i végén É-i, Ny-i végén pedig D-i irányban, derékszögben megtörve folytatódott tovább. A fal a kápolna DNy-i falsarkában, újra befordult. Az É-i oldalon, a fal K-i végén sekélyebben alapozott, falpillérszerű kiugrása is volt. A hajó terébe nyúló részét, tehát a D-i fal melletti szakaszát gondosan, azonos szintre visszabontották. A korábbi épület Ny-i és É-i falait K felé meghosszabbítva felhasználták a mai kápolnahajó kialakításakor, csak É-i fasíkját tolták É felé. Az új, nyújtott, négyzetes alaprajzú helyiség K-en egyenes zárófalal rendelkezett, egy Ny-i, és egy, a szomszédos, É-i helyiségből nyíló bejárata volt. A K-i fal belső meszelt síkjához, a középtengelybe utólag egy oltárlépcsőt építettek, amelyről egy menza emelkedett. Az É-i falfülke szélességében szintén oltárlépcső készült, a fülke K-i fala elé pedig, a hajóba benyúló oltár épült. A hajó D-i oldalán teljesen hasonlóan jártak el, de az elrendezés nem volt szimmetrikus. Az É-i fülke a megszüntetett ajtónál alig lett szélesebb, a D-i viszont ennél jelentősen hosszabb. Az É-i menza mögött ráadásul két téglaszélességű pengefal is benyúlt a hajó terébe, amelynek a D-i oldalon nem volt párja. A lépcsőkre és oltárasztalokra vékony, gondosan elsimított habarcsréteget hordtak fel, felületüket kimeszelték. Valószínűleg még ugyanebben az építési szakaszban, de már a meszelése után a főoltár és a mellékoltárok közötti holt terekbe, minden bizonnyal a közlekedés akadálymentesebbé tétele miatt újabb lépcsőket építettek, amelyeket hasonló módon vakoltak és meszelték. A lépcsőket inkább kőből, a menzákat téglából építették, az utóbbiak sekély kőalapozást is kaptak.

A következő építési periódusban bontották vissza a K-i falat, az oltárokkal együtt, meghagyták viszont a D-i oltárlépcsőt, amelynek magasságában a teljes hajó területén vastag épülettörmelékes feltöltés készült. Az É-i oldalon nagyobb arányú bontással kell számolni, mert a menzán kívül a lépcsők felső síkjába is bele kellett bontani, mivel azok magasabbak voltak, mint a D-i oldal megfelelő részletei, ráadásul az É-i fülke hátfalához a hajó terébe benyúló falat is meg kellett szüntetni. A hajóbeli szintemelés és a korábbi K-i zárófal áttörése a támpilléres, késő gótikus szentély építésével

áll összefüggésben. Ugyanekkor létesült a karzat is, amelynek pilléralapozásai az épülettörmelékes feltöltésbe mélyednek.

Az ún. Kanizsai Dorottya kertben a feltárás során megállapítottuk, hogy a teljes területen igen vastag, modern, az 1960-as évekhez köthető salakfeltöltés van. A feltöltés kétrétegű, korábban egy lejtőt alakítottak ki, amelyet azonban – feltehetően vízvezetési problémák miatt – gyorsan megszüntettek, és újabb feltöltéssel jött létre a mai terepszint.

Mivel a korábbi kutatás nagy mélységig bolygatta a területet, járászintek meghatározására nem volt mód, a korábbi terepszintet csupán a nyaktag alapozásának kiugrása jelezheti. Mivel a terület tulajdonképpen várak volt, használata minden korszakban elég korlátozott lehetett, járászint helyett terepszintről indokolt beszélni. A nyaktag falát csak az ÉK-i sarokban alapozták a sziklafelszínre, az utóbbi Ny felé ugyanis meredeken lejt.

Az 1960-as években feltárt falaknak/épületmaradványoknak nem volt nyoma, azok magasabban fekvő rétegekben lehettek, és a szintsüllyesztéssel pusztultak el.

Feltárásunk csupán két régészetileg értékelhető réteget talált, mindkettő feltöltés. A felső a 16–17. században, az alsó talán a késő Árpád-korban jött létre, de azokban egy 1960-as években ásott szondán kívül semmilyen objektumot nem találtunk.

A Barbakán és nyaktagjának keltezéséhez ásatásunk nem szolgáltat új adatokkal, csupán az vált bizonyítottá, hogy a nyaktag falaiban lévő ívek soha sem voltak nyitottak, azokat a nyaktag építésével egy időben falazták be.

Munkatárs: Vadász Emese egyetemi hallgató.

JANKOVICS NORBERT – HÉCZEY-MARKÓ ÁGNES

444. Siklós, vár

(KÖH 52773, 25076, 25077)

(Baranya megye) B, Kk, Tő

A külső vár területén (1174 hrsz.) látogatóközpont építése tette szükségessé a megelőző feltárásokat. Az ásatás 2010. október 8-tól november 26-ig tartott, 660 m²-en, a látogatóközpont alaprajzának megfelelően.

Az ásatási helyszín a vár kapujához vezető hídtól DNy-ra, az egykori külső vár falain belül helyezkedett el. Az 1961-ben végzett, Papp László és Kováts Valéria által vezetett régészeti feltárás II. számú kutatószelvénye a kijelölt területre esett. A feltárás területét kezdetben két részre kellett osztanunk, mivel a várfalal párhuzamosan talált elektromos vezeték kiváltása késett, ezért a munka először csak a felület középső és K-i sávjában, a terület kétharmadán indult meg. A korábban parkolónak használt területen a felső modern törmelékes réteg alatt is egy építőtörmelékes, szürkésbarna kevert feltöltés jelentkezett, melyben már megjelentek az újkori, hódoltság kori és középkori kerámiatöredékek is. Itt került elő az első jelentősebb lelet, egy 50 cm átmérőjű kőgolyó, mely a törmelékes rétegben, objektumtól függetlenül feküdt.

A feltárás DK-i részén, szintén az építőtörmelékes részben két, egymástól 5 m távolságban található, kőből és téglából álló omladéokra bukkantunk. A megtisztításuk során kibontakozott falsíkok feltehetően egy újkori épület, habarcs és más kötőanyagtól mentes alapozásának maradványai voltak.

A területen, az építőtörmelékes rétegben több kisebb méretű hulladékgyűjtő feltűnt. Ezek betöltése szürkésebb színű és leletanyagban gazdag volt, feltűnően sok állatcsont és kerámia került elő belőlük. Az objektumok egy része jelentős mennyiségű fémolvadékokat, salakot is tartalmazott. A kerámiaanyagban megtalálhatók voltak a jellegzetesen magyar, valamint a hódoltság kori török és feltehetőleg importált balkáni kerámiatöredékek is.

A feltárás É-i részén, közvetlenül a metszetfal mellett az építőtörmelékes feltöltés alsó részén egy kőből rakott, téglalap alakú, egyik oldalán nyitott kemenceszerű építményre bukkantunk. Az objektum körül Perényi-címeres kályhaszemtöredéket, több edénytöredéket és egy 50 cm hosszú, széles pengéjű tört találtunk.

Az objektumok feltárása során tisztázódott a terület K-i sávjának rétegrendje. Itt az építőtörmelékes feltöltés alatt egy barna homogén talajréteg helyezkedett el, melyben objektumok nem különültek el, de tartalmazott szórvány őskori, középső bronzkori mészbetétes kerámiát. Ez a réteg feltételezhetően egy korábbi feltöltés során került a helyszínre, a korábbi terepszint kiegyenlítése céljából. Ez alatt elértük a sárga színű homogén altalajt, amely leletanyagot már nem tartalmazott, de jól nyomon követhető volt a felszín K-Ny-i lejtése.

A terület középső részén volt a legvastagabb az építőtörmelékes feltöltés, mely alatt szenes, fémolvadékos rétegek jelezték a kora újkori, középső kerámiával tarkított egykori járósínt. Egy helyütt még egy vízszintes, kavicsos réteg is kibontakozott. Erről a területről azonban már hiányzott a barna homogén réteg, az építőtörmelékes és a szenes rétegek közvetlenül az altalajra települtek.

A feltárandó terület Ny-i sávjában az elektromos vezeték kiváltása után indulhatott meg a munka. Itt a felső humuszos, törmelékes réteg eltávolítását követően egy sárgásbarna agyagos betöltésre bukkantunk, melyben nagyon kevés hódoltság kori kerámiatöredék volt. Ennek az alsó részén egy a várfallal párhuzamosan, attól 3–4 m távolságban lévő paliszád cölöpsora került elő, mely feltehetően a várfal földdel történő megerősítését szolgálta. A cölöpsoron kívül a sárgásbarna agyagos betöltés ék alakban kivékonyodott a terület közepe felé. Ez feltehetően a vár török elfoglalása utáni helyreállítási munkák során épült. Ez alatt – a leletek tanúbizonysága szerint – középső, késő középső rétegek húzódtak. Itt a feltárással a fal alját és az altalajt már nem értük el, mivel a területen eljutottunk az előírt, ill. engedélyezett bontási mélységig.

Munkatárs: Simon Béla.

NAGY ERZSÉBET

445. Solt határa

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, Á, Kú

A Solt DK-i elkerülő út kiépítéséhez kapcsolódó örökségvédelmi hatástanulmány részeként 2010 novemberében végeztünk terepbejárást. A tervezett nyomvonal hossza 3,71 km, mely teljes egészében Solt közigazgatási területét érinti.

A bejárást során a nyomvonal mindkét oldalát 100–100 m szélességben vizsgáltuk. A vizsgálat időpontjában a külterületi szakasz meghatározó részét még haszonnövények fedték; a terület jelentős részén nem lehetett terepbejárást végezni. Emiatt és az időjárás okozta rossz látásviszonyok miatt az eredmények részlegesnek tekinthetők.

A vizsgált nyomvonalon hét újonnan azonosított régészeti lelőhelyet regisztráltunk: *53-as út Ny-i oldala* (KÖH 76611), *Nagy-éri-Tétel I.* (KÖH 76613), *Nagy-éri-Tétel II.* (KÖH 76617), *Nagy-éri-Tétel III.* (KÖH 76619), *Nagy-éri-csatorna I.* (KÖH 76621), *Nagy-éri-csatorna II.* (KÖH 76623), *Fehérjefeldolgozó Üzem* (KÖH 76625). Valamennyit felszíni telepnyomként határoztuk meg, területükön bronzkori, szarmata, avar, Árpád-kori, középkori, ill. kora újkori kerámiaanyagot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Bene Zsuzsanna, Kovács Sándor, Szabó Dénes, Alács Attila, Szabados György régésztechnikusok, Halasi Viktória projektasszisztens.

PARDITKA GYÖRGYI

446. Solymár, Homok-földek

(KÖH 11418)

(Pest megye) B, LT

A 110. sz. főút Budapest–Pilisvörösvár közötti szakaszának nyomvonalán végeztünk terepbejárást 2010. áprilisban. Vizsgáltuk az Aranyhegyi-patak DNy-i partját Budapest közigazgatási határától a Határréti-patak torkolatáig, és a két patak között emelkedő dombot a 10. sz. főút ÉK-i oldala mentén Pilisvörösvár közigazgatási határáig. Az Aranyhegyi- és a Határréti-patak összefolyásától D-re a vasútvonalig, valamint a torkolat és Pilisvörösvár határa között a 10. sz. főút D-i oldala mentén az elfedettség miatt nem lehetett terepbejárást folytatni.

A tervezett útépités a 10. sz. főúttól É-ra érintette a Homok-földek határrészt, ahol a bejárást során egy kelta edénytöredéket, ill. intenzív sűrűségben késő bronzkori kerámiatöredékeket találtunk. A leletek szóródása DK felé a domb lábánál kezdődő beépített területig tart, ezáltal a lelőhely kiterjedése DK-i irányban a nyilvántartásban megadott méreténél 150 m-rel hosszabb.

A terepbejárást során további régészeti jelenségeket nem észleltünk.

Munkatárs: Koller Melinda régész.

KOVÁCS FERENC